

Obres	<i>Fauna de taverna / Papallones d'ales cremades</i> , de Pablo Ruiz Picasso (Màlaga, 1881 – Mougins, França, 1973)
Dates	1900-1901
Matèria / Tècnica	Dibuix a tinta, aquarel·la i pastel sobre paper / Dibuix a llapis carbó, tinta, aquarel·la i pastel sobre paper
Mides	13,2 x 20,2 cm / 13,2 x 19,4 cm
Col·lecció	Museu del Cau Ferrat, Sitges. Col·lecció Santiago Rusiñol, núm. inv. 30.702 i 30.703

GRISSETTES I PAPALLONES AL PRIMER PARÍS DE PABLO PICASSO

Aquests dos dibuixos de Picasso formen part del conjunt de sis d'aquest artista que Rusiñol va llegar al Cau Ferrat a la seva mort l'any 1931, dels quals se'n conserven un total de cinc. Tots cinc són obres de joventut, realitzades entre els anys 1900 i 1901, i confirmen Rusiñol com un dels primers col·leccionistes que va advertir la qualitat de la seva obra. A nivell tècnic, són dues peces interessants en tant que combinen tècniques diverses: tots dos estan realitzats a la tinta, l'aquarel·la i al pastel i, a *Papallones d'ales cremades*, també emprà el carbó. Ambdues obres donen testimoni de com Picasso evoluciona quan arriba a París, concretament en la renovació dels codis visuals de la iconografia femenina. En realitat no es tracta de dos dibuixos en sentit estricte, sinó de quatre notes autònomes, distribuïdes cadascuna en la meitat de cada paper, a manera de camp experimental al voltant d'una singular tipologia femenina. És evident que Picasso coneixia perfectament la iconografia impressionista de la dona entotsolada, en un bar o cafè, a través d'artistes com Degas o Toulouse-Lautrec, per exemple. Però a més a més, cal situar-se en context: la imatge socialment normalitzada –no puntual– d'una dona sola en un local d'esbarjo, Picasso no la coneix en tota la seva dimensió fins que trepitja París, Montmartre per ser exactes, on els codis socials a tots nivells tenien ben poc a veure amb el que havia conegut fins aleshores. Com veurem, aquest primer impacte evolucionaria a la seva obra de manera seqüencial; per tant, que aquests dibuixos pertanyen a un primer moment, més fresc i espontani. Habitualment aquests dibuixos s'han localitzat indistintament a París o a Madrid; el motiu és que a principis de 1901 (febrer-maig) Picasso va viure a Madrid, però, en tot cas, sempre haurien estat realitzats durant o amb posterioritat al primer viatge a París (octubre-desembre 1900), on s'inicia el canvi de registre.

Les dues figures més rellevants a efectes d'aquest relat són les dues dones que ocupen la part

esquerra de cadascun dels dibuixos, de concepció i iconografia molt similar. Les altres dues resulten menys interessants i, pel que fa a la dona amb vestit blau de la dreta de *Papallones d'ales cremades*, es coneix un dibuix gairebé idèntic en una col·lecció particular, i un altre inserit en una carta que Picasso i Carles Casagemas van enviar a l'escriptor Ramon Reventós l'octubre del 1900. La figura femenina de la dreta de *Fauna de taverna*, tot just esbossada, és un rostre que emergeix spectral, a *la Carrière*, solució que Picasso va cultivar durant aquell període.

Tornant a les dues noies de l'esquerra, ambdues amb un objecte a la mà, allò que més les defineix és una postura provocativa, amb el cos avançat sobre la taula, uns rostres en escorç i els ulls i llavis exageradament envermellits –recurs que Picasso va utilitzar, també a Barcelona, per representar les prostitutes. Aquests tipus femenins, sense afirmar que en aquest cas concret ho siguin, desclouen a París, senzillament per que estem parlant d'experiència viscuda. Es podria tractar de notes del natural preses en algun local de Montmartre, que és on visqué durant les dues primeres estades a París, entre 1900 i 1901. Potser en espais com el Jardin de Paris o el Moulin Rouge, doncs sabem per l'expert picassista Josep Palau i Fabre que Picasso accedia a aquests locals gràcies un passi que li va donar el mateix propietari, el català Josep Oller. En espais com aquests era coneguda la figura de la *grisette*, mot despectiu per referir-se a noies de classes populars i treballadores que freqüentaven artistes i poetes, tot sovint fent de models més o menys improvisades, i que presentaven una frontera molt poc nítida amb la prostitució. Els títols dels dos dibuixos –que no consten així en catàleg del Cau Ferrat de 1942–, ja incorporen una notable càrrega descriptiva: *Fauna de taverna i Papallones d'ales cremades*. El segon procedeix d'una tradició de jugar amb imatges metafòriques; les papallones d'ales cremades ens evocuen personatges devastats per la

vida a causa d'haver-la viscuda en excés, com aquelles papallones exuberants que, de tant apropar-se al sol, s'acaben cremant les ales.

Un univers femení prou semblant protagonitzaria l'obra més important que Picasso va realitzar durant la primera estada a París, *Le Moulin de la Galette* (Guggenheim Museum, Nova York). Tot i que amb aquesta pintura de gran format Picasso pretenia homologar-se amb una sòlida tradició que el precedia, amaga alhora algunes particularitats: els rostres femenins ens evocuen Toulouse-Lautrec i, per primer cop a l'obra de Picasso, apareix una escena de lesbianisme, de nou experiència viscuda. Els rostres angulosos, en escorços molt marcats i amb els llavis i ulls pintats en vermell, presenten clares analogies amb els rostres de les noies dels retrats del Cau Ferrat. Malgrat tractar-se de dones, paradoxalment, en totes tres obres Picasso les desvesteix de tota feminitat, dotant-les d'una imatge nocturnal i gairebé mefistofèlica. Es dona la circumstància que la signatura de tots dos dibuixos del Cau Ferrat és exactament la mateixa que *Le Moulin de la Galette*, «P.R.Picasso», una signatura de transició, poc abans d'esdevenir la definitiva «Picasso» l'any 1901, quan complia exactament vint anys. Tot plegat ens porta a concloure que la localització i datació més plausible d'aquests dibuixos seria París, entre octubre i desembre del 1900, si bé insistim en què no podem ser conclusius en aquest sentit.

Retrobem el valor anticipatiu d'aquests dos dibuixos, que integren el pròleg d'una iconografia femenina que serà troncal durant l'any 1901, la de les dones assegudes en taules, esperant o entotsolades. Però ja no parlarem de dibuixos sinó de pintures, entre les que destaquen obres tan conegudes mundialment com *Dona en un cafè* (Museu de l'Hermitage, Sant Petersburg) o *La bevedora*

d'absenta (Musée d'Orsay, París), ja signades com a «Picasso». Aquesta darrera presenta una iconografia propera al retrat de la noia de *Fauna de taverna*, amb un similar rostre demacrat i uns braços extremadament allargassats i esquelètics –potser malaltissos? Aquell 1901, durant la segona meitat, Picasso continuaria treballant la iconografia femenina, però amb una intencionalitat i uns resultats ben diferents: tot visitant l'Hospital-Présó de dones de Saint-Lazare, Picasso seria testimoni directe del revers amarg d'algunes d'aquelles papallones i *grisettes*. Ho faria pintant i dibuixant algunes de les presoneres sifilitiques que eren cuidades per les monges de la presó-hospital, una imatge dantesca que evocaria durant la seva vellesa. Precisament aquests retrats de presoneres de malalties venèries delimiten bruscament, per cromatisme i per tema, la gènesi de l'època blava. D'alguna manera constitueixen el contrapunt sòrdid i brutal –qui sap si una derivació– d'aquelles patètiques escenes tavernàries que un observador Picasso ja havia immortalitzat en aquest parell de dibuixos del Cau Ferrat.

La bevedora d'absenta
París, 1901
Musée d'Orsay, París

Dona en un cafè
París, 1901
Museu de l'Hermitage,
Sant Petersburg

Bibliografia bàsica

Anònim. Notes d'Art. "Quatre dibuixos inèdits de'n Picasso", a *L'Esquella de la Torratxa*, 4 de gener de 1917.

PALAU I FABRE, Josep. "Influències de Rusiñol sobre Picasso", a *Serra d'Or*, núm. 265, octubre de 1981.

Catálogo de Pintura y Dibujo del "Cau Ferrat" (Fundación Rusiñol). Sitges. Barcelona: Publicaciones de la Junta de Museos de Barcelona, 1942.

COLL, Isabel. *El ressò de l'Impressionisme en el Cau Ferrat*. Sitges: Consorci del Patrimoni de Sitges, 1999. [Catàleg d'exposició].

PALAU I FABRE, Josep. *Picasso i els seus amics catalans*. Barcelona: Editorial Aedos, 1971.

VALLÈS, Eduard. *Picasso i Rusiñol. La cruïlla de la modernitat*. Sitges: Consorci del Patrimoni de Sitges, 2008.

VALLÈS, Eduard. *Picasso versus Rusiñol*. Barcelona: Museu Picasso de Barcelona, 2010. [Catàleg d'exposició].

VALLÈS, Eduard. "Pablo Ruiz Picasso", dintre de *Museu del Cau Ferrat. Catàleg de pintura i obra sobre paper*. Sitges: Consorci del Patrimoni de Sitges, 2019.

ZERVOS, Christian. *Catalogue de l'oeuvre de Picasso*. Paris : Cahiers d'Art, Volum XXI, 1969.

Eduard Vallès i Pallarès, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, doctor en Història de l'Art i conservador d'Art Modern del MNAC

Sitges, març de 2021

Museu del Cau Ferrat
Museu de Maricel
Museu Romàntic
Palau de Maricel
Can Falç
Fundació Stämpfli

Oficines: carrer Davallada, 12,
3a planta
Edifici Miramar
08870 Sitges
Tel. 93 894 03 64
Fax 93 894 85 29
m.sitges@diba.cat
www.museusdesitges.cat

Ajuntament
de Sitges

Diputació
de Barcelona

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura